

ROMAN

TURUNÇ

TIME

YILIN EN İYİ KİTABI, 2022

NEW YORKER

YILIN EN İYİ KİTABI, 2022

AGACI

JOKHA

ALHARTHI

ARAPÇA ASLINDAN ÇEVİREN
SÜLEYMAN SAHİN

TİMAS
T

PARMAKLAR

Aniden gözlerimi açıyor ve parmaklarını görüyorum. Tek tek bütün parmaklarını. Dolgun ve buruşuk, sert tırnaklara sahip parmaklarını. Gümüşten bir yüzüğü var. Baş parmağında kütük gibi simsiyah bir tırnak. Parmağını neredeyse kesecek bir yaranın izlerini taşıyor. Şu tırnak nedense bana tuhaf gelmiyor. Kısaltmamı istiyor benden. Fakat en büyük tırnak makası bile onu kesecek güçte değil. Her defasında başını sallayıp şöyle diyor:

“Tamam. Boşver —bu kez bıçağı dene.”

O an nereden geldiyse küçük bir bıçak beliriyor. Ama onu kullanmıyorum. Bütün sağlam tırnaklarını makasla kısaltıyorum. Biçimsiz baş parmağındaki kütük gibi siyah tırnağı kısaltma işiniyse ona bırakıyorum.

Üniversite yurdunun en üst katındaki odamın dar yatağındayım. Uyanıyorum, pencereden yağın karı görüyorum. Uzun geceliğimle tahta zemininde yalın ayak doğruluyorum. Gözümü yağın kara ve karanlığa dikiyorum. Ansızın o siyah, çarpık tırnak geliyor

gözümün önüne. İçimi bir pişmanlık kaplıyor. Dar yatağıma dönüyorum. Mutfaktaki Çinli öğrencilerin sesleri giderek azalırken Nijeryalı öğrencinin odasından gelen yüksek sesli müzik susuyor. Ve ben pişmanlıkla iki büklüm kıvrılıyorum.

Siyah tırnağı uzamaya bırakmaktansa bir şeyler yapabilirdim. “Görmezden gelmek” diye bir deyim de olmayabilirdi ama neticede var. Sağlıklı bir tırnak gibi büyüyor, serpiliyor. Tırmalıyor ve iz bırakıyor. Dün Pakistanlı arkadaşımın doğum gününde oje sürdüğüm benim tırnağım gibi. “Görmezden gelmek” deyimi, tırnaklarımı kısaltmaksızın ve hatta oje sürmeksizin uzayıp duruyor. Karlı bir gecede, uzun geceliğimin içinde boğuluyorum. Pişmanlık duygusundan, görmezden geliyor olmaktan, aldırmaızlıktan, aldırıyor gibi görünmekten boğuluyorum.

“Parmacağına ne oldu?” Belki bu soruyu bir gün ona sormuşumdur, fakat cevabın ne olduğunu hatırlamıyorum. Sağlam tırnaklardan kesilen kırpıntıları toplayıp attığımı hatırlıyorum. Oysa bunları toprağına gömmemi istiyordu benden. Ve ben bunu da görmezden geliyor, aldırıyormuş gibi davranıyordum. Uzattığı bacaklarının altından beyaz ilaç torbasını çekip bana verirdi. Her torbanın üzerinde iki üç satır bir şey yazılıydı ama okunaklı değildi. Günde iki beyaz, üç de pembe hap yutardı. Bu hapların içeriğinde ne vardı, bilmiyorum.

Sormadım da. Matematik kitabında çözümleri gereken yirmi konu beni bekliyordu. Kapaklarında üstünkörü bir şeyler yazılı ilaçları da sormadım ona.

İlaçları da, parmakları da unuttum. Sonra bir gece uykusuzluk çekmeden, kedere gömülmeden, anılara dalmadan, sıradan, öylesine bir gecede onu rüyamda gördüm. Oturuyordu. Son on senesinde yaptığı gibi. Kırışıklarla dolu güzel mi güzel yüzünde ıslık ıslık bir tebessümü vardı. Kollarını bana doğru açmış, rengi kaçmış başörtüsü kıvrım kıvrım olmuştu. Sağlam olan serçe parmağındaki gümüş yüzüğü parlıyor, siyah tırnağıysa fark edilmiyordu. Sonra kendimi yavaşça bıraktım kucağına.

Sonbahar iyice kendini gösterir oldu. Üniversite yurdunu çevreleyen kocaman ağaçların sararan yaprakları bir bir düşüyor. Temizlik işçileri yollardaki sarı yaprakları süpürüyor. Kız öğrenciler soğuğa ne kadar dayanıklı olduklarını göstermek için birbirlerine hava atma yarışına girmiş, kısa eteklerle okula geliyorlar. Ben oradaydım. Kısa bir an önce, gözlerimi açıp sonbaharın gelişinden sadece bir an önce onun kucağındaydım. Misk, öd ağacı ve eski toprak kokusunu içime çekiyordum. Rollerimiz değişmişti. Onun sözünü şimdi ben tekrar ediyordum. “Gitme!” Hayır, rolleri tastamam

değişmiş değildik. Şefkat dolu bir tebessümü vardı. Oysa o “Gitme!” dediğinde ben böyle yapmamış ve gitmiştim. Evet, gitmiştim.

Kaderin yazdığını değiştirmek mümkün değildi.

“Bütün gözyaşların ve çabaların kaderin tek satırını silemez.”

Gitmiştim ve yüzümde bir tebessüm yoktu. Cehalet ve görmezden gelme, aldırmaçlık ve umursamama, sonra pişmanlık, hem de büyük bir pişmanlık... Bütün bu duygular, pencereimin hemen altında temizlik yapan işçilerin süpürdüğü sarı yapraklardan daha zayıf düşürmüştü beni.

Pakistanlı incecik bir arkadaşım vardı, biçimli parmaklarının tırnaklarına oje değmemişti. Adı Sürur'du¹ ve daima mutlu görünürdü. Siyah uzun saçları beline dökülür, ıslıl ıslıl gülümserdi. Kusursuz kesilmiş tırnaklı zarif parmaklarını uzatıp saçlarını geriye atardı. Tırnaklarında tek bir pürüz yoktu. Sanki hayat onu özel bir koruma içine almış, her türlü sıkıntıdan uzak tutmuştu. Ne bir yara, ne bir cefa. “Sürur, sen aşk için yaratılmışsın.” Ona takılmaktan kendimi alamazdım.

1 Mutluluk, sevinç. (Arab.) (ç.n.)

Gülerek karşılık verirdi. Yüzyıllar öncesinden, Lübna'ya âşık şair Kays'ın beytini okurdum.

*Aşkın gençte beliren işaretleri vardır
Bir deri bir kemik kalır,
Cesurlar âşıktan el alır*

Sürur 'cesurlar' kelimesini sevmez, aşk kavramıyla pek alakası olduğu söylenemezdi. Kız kardeşi tam da öyleydi ama.

Tırnaklarımı ojelediğim doğum gününde Sürur biraz dalgın görünüyordu. Âşık olan ablası Kuhül sevdiği delikanlı ile gizlice mut'a nikâhı² yapmış. Kimse bilmiyor tabii. Sorumluluk ise Sürur'un omuzlarına kalmış. Böyle bir sırrı saklamak kolay değil, ağır iş. Babasının Karaçi'deki lüks villasında büyüyen, İngilizceden başka dil bilmeyen Sürur bu sırrın altında ezilmeye başlıyor. Ablasının saçma bir flörtten böyle evlilik aşamasına nasıl geldiğini bir türlü anlayamıyor. Hem de nasıl biriyle? Pakistan'ın uzak bir taşra köyünden çıkma, İngilizceyle ancak lisede tanışmış bir gençle. Babası kendi babası gibi prestijli bir bankacı da değil. Çiftçi annesiye Londra diye bir şehrin varlığından habersiz. Tıp fakültesi son sınıf öğrencisi olan ablası, sevdiği gençle mut'a nikâhı kıyacak birini bulmuş. Sürur ise yirmi ikinci doğum gününde bu sırrın yükünü taşı-

2 Belli bir süre tayin edilmiş geçici nikâh.

makla meşgul. Sanki simsiyah, çirkin ve çarpık bir parmak onu çekip peşinden sürüklüyor.

Bana sarılmış, uzun siyah saçları omuzlarıma yayılmıştı. İçini çekerek ağlıyordu. “Düşünebiliyor musun Zuhur? Ablam... Ablam köylü bir çiftçiyle evleniyor.” Sürur ablasından daha güzeldi. Londra’da büyüyen annesine benziyordu. Annesi evlenmeseydi belki de Londra sahnelerinin yıldızı olacaktı. Sürur ne sürme ne de pudra kullanıyordu. Gözlerinden dökülen dupduru gözyaşları bu yüzden ne sürme karasına, ne de pudra beyazına bulanmıştı. İri gözyaşları parlak ve mevzun, inci taneleri gibiydi. Oysa benim gözyaşlarım topraklı yüzümde kirli birer iz gibi duruyordu.

Büyükannem, siyah tırnaklı parmağıyla gözyaşlarımı silmiş, elime bir değnek verip şöyle demişti, “Hadi şimdi git! Sen de onları döv!” Gider gibi yapmış, evin arkasındaki namaz kılınan yere saklanmışım. Mevsim yazdı. Büyükannem kötürüm olmadan önce her gün ikindi vakti bizim içinde oynadığımız bostanlara gitmek üzere evden yola koyulur, bütün mahalleyi arşınlardı. Bir gün beni yerde debelenirken gördü. Benim için bir ilk değildi ama o bunu ilk kez görmüştü. Fetum yine beni toprağa bulamış, erkek kardeşi Ulyan da saçlarımı çekiyordu. Gözyaşlarım tozlu yüzümden kirli bir iz boyunca akıp gidiyordu. Uzun boyu, heybetli cüssesiyle geldi, baston niyetine kullandığı değneği

Fettum ile Ulyan'ın tepesine indirdi. Kaçıp evlerine sığınsalar da peşlerini bırakmadı. Elindeki değnekle evin ahşap kapısını çaldı. Ama nasıl bir çalmak! Neredeyse kapıyı kıracaktı. Çocukların babası kapıyı açtı ama değneği görmesiyle içeri kaçması bir oldu. "Ébu çocukların cezasını vermezsen bi vereceğiz," dedi. Büyükannem, yol boyunca yüzüme bile bakmadan eve döndü sonra.

Masada kek dilimleriyle kâğıt bardaklarda meyve suları duruyordu. Sürur doğum gününü kalabalık olmayan bir öğrenci grubuyla, alkolsüz kutlamıştı. Klasik metinler üzerinden Arap dili okuyordu. Taberi'ye ait bir metni günlük bir gazeteden daha iyi çözer olmuştu. Okuduğu tefsir kitapları, babası tarafından Karaçi'deki villa ve Londra'daki dairesinde verilen bol alkollü doğum günü partilerinin yanlış olduğuna ikna etmişti onu. Parti sonrası evi temizlemek için yardım etmemiz gerektiğini düşündüm. Fakat Sürur ablasından şikâyet etmekle meşguldü. "Bir çiftçi. Anne babası okuma yazması olmayan cahil insanlar..." deyip duruyordu. Oysa ablasının eşi tıpkı kendisi gibi bir tıp öğrencisiydi.

"Büyükannem bir çiftçi olmak için her şeyini verirdi." Nasıl olduysa dilimden bir anda bu cümle dökülmüştü, hemen pişman oldum. "Büyükannen çiftçi mi olmak isterdi?" Kafasını kaldıran Sürur'un karşılığı bu olmuştu. Evet, söz ağızdan çıkmıştı, geri dönüşü

mümkün değildi. *Büyükannem*. Demiştim bir kere.
Kelimeler niçin iplere bağlı değil? İsteddiğimiz zaman
geri çekme imkânımız niçin yok? Hayır, ip filan yoktu.
Söylenmiş, bitmişti.

BABA SOFRASI

Her şey Birinci Dünya Savaşı sırasında oldu.

Arap Körfezi'nde deniz ulaşımı sekteye uğrayınca pek çok şeye erişim zorlaştı. Bir çuval unun fiyatı, Maria Theresa gümüş kuruşuyla yüz kuruş oldu. Hurma torbası otuz kuruşa, bir tülbentse iki kuruşa yükseldi. Kuraklık yılları hayata pençelerini geçirdi. Sular çekildi, hurma ağaçları kurudu. Köyler tamamen boşaldı, sakinleri kuraklık ve fiyat artışının nispeten az olduğu bölgelere veya Doğu Afrika ülkelerine göçtü.

Büyükannem ile ağabeyi savaşın hemen sonrasında kuraklığın ezip geçtiği köylerden birinde doğdu. Annesi doğumundan iki yıl sonra yüksek ateşten öldü. O vakitler bir İngiliz şirketinin petrol imtiyazı aldığına dair rivayetler dolaşıyordu ama hiçbir vakit doğrulanamadı. Babası yola gelmez atları eğiten bir süvari idi. Fakat yeni eşi onu yola getirmiş, anadan yetim kalan iki çocuğunu kovmaya ikna etmişti. On beş yaşındaki ağabeyi baba sofrasındaki tabağa el uzatınca babası koluna vurmuş, iri pirinç taneleri ortalığa saçılmıştı. Bunun üzerine iki

yaş küçük olan büyükannem de yemekten elini çekmişti. Babası öfkeyle bağırmıştı: “Baba sofrasına el uzatmaya utanmıyor musun? Kendi bileğinin kazandığını yiyeceksin! Bir daha şu yaptığını görmeyeceğim!”

Bana bu hadiseyi Fettum ve Ulyan’ı dövdüğü gün anlattı. O gün beni sonsuza dek toprağa bulanmaktan ve saçlarımın yolunmasından kurtarmıştı ama ben onun anlattıklarına pek inanmadım. Babamın beni ve erkek kardeşimi elimizden tutup sokağa atmasını zihnimde canlandırmaya çalıştım ama yok, böyle bir şeyin olması mümkün değildi. Fakat aynı hadiseyi daha sonra defalarca anlattı. Her anlatışında tek gözünden minik bir gözyaşı süzülürdü. İki yalnız yetim olarak evden kovulmaları değildi asıl acısı. Kerpiçten ev yapımında gündelikçi olarak çalışan ağabeyinin, iki yıl geçmeden bu ağır tempoya yenik düşüp can vermesiydi.

“Büyükannen? Büyükannen bir çiftçi olmayı mı isterdi?” Evet, Sürur böyle demişti. Ağızdan çıkan sözleri geri döndürmenin bir imkânı yoktu. Ben de gerisini getireyim istedim.

“Evet, küçük de olsa kendine ait bir arazisi olsun, içinde üç beş hurma ağacıyla limon, papaya, muz ve turunc ağaçları bulunsun isterdi. Kendisi eksin, kendisi sulasın. Uğraşsın, didinsin, yorulunca da bu ağaçların gölgesinde dinlensin... İsteği buydu.”

Sürur susuyordu. Muhtemelen ne söylediğimin farkında bile değildi. Bardakları ve tabakları toplayıp masaları temizledik. Parti bitmişti. Sürur uyuyacaktı. Ablasının evliliğini içine atıp uyumaya çabalarken büyükannemin isteği mi girecekti acaba rüyalarına?

Büyükannem geçimini sağlayacak küçük bir tarla sahibi olmayı düşledi, ama bu düşü hiçbir vakit gerçekleşmedi. Tıpkı gerçekleşmeyen diğer düşleri gibi. Çocukluğunda cahilce uygulanan ot tedavisinin kör ettiği gözünü yeniden açması için Bedford kamyonun sırtında Maskat'a, meşhur misyoner Doktor Thoms'a, yerlilerin deyimiyle Thomas'a, gidişi de bir düşü gerçekleştirmek içindi. Doktor Thoms, gözündeki ağrının biteceğini ama görmesinin mümkün olamayacağını, uygulanan bitkisel tedavinin dönüşü olmayan bir hasar bıraktığını, cerrahi operasyonun faydasız olduğunu söylemişti. Sağlam gözüyle yetinecekti. Kabullenmişti. Kamyona binmiş, evine dönmüştü.

Sisler içindeki bir hayal âleminde bana doğru açılan kollarını görüyorum. Öldüğünü unutmuşum. Ondan söz ederek üniversite yurdunun koridorunda volta atıp duruyorum. Çinlilerin tartışmalarını, Kolombiyalı bir erkek öğrenciyle çıkmaya başlayan Nijeryalı kızın bağırışlarını duyuyorum. Kendimi soğuk mutfakta yalın ayak buluyorum. Kar durmuş değil, hâlâ yağıyor.

Büyükannemin öldüğü gerçeği kafama dank ediyor.
Koridorda volta atmayı bırakıyorum.

Kuhül, arada bir kocasıyla baş başa kalmak için Sürur'un odasını kullanmak istiyor. Kız kardeşini ikna peşinde. Kocas, beş Pakistanlı öğrenciyle tikiş tikiş bir odada kaldığından oraya gitmesi imkânsız. Kendisiyse ak-rabadan bir kızla Tıp Fakültesi'nin bitişiğindeki bir apartman dairesinde kalıyor. Üniversite yurdu fakülteye uzak mesafede. Yurda geçmek istese yıl bitmeden buna izin çıkmaz. Ucuz oteller ve oda+kahvaltı yerleri için paralar iyice suyunu çekmiş vaziyette. Bankacı babanın kızlarına gönderdiği aylığı artırma niyeti söz konusu değil. Sürur, ablasının ikna turlarıyla nihayet razı oldu. Anahtarı ablasına verip ya saatlerce üniversite kütüphanesinde vakit geçiriyor yahut bahçede ders çalışıyor. Razı oldu ama bir yandan da bu durum için kemiriyor. Bana kendisini bir pislik gibi hissettiğini söyledi. Kendilerinden hiçbir şeyi esirgemeyen ailelerini arkadan vurdukları görüşünde. Kendi odasında yaşananları bir türlü kafasından çıkarıp unutamıyor. Bir el, kaba ve sert bir çiftçinin eli kız kardeşinin yumuşacık boynunda geziniyor. Bu durumun tahammül edilmez bir azaba dönüştüğünü söylüyor.